

Кобильник Василь Володимирович,

кандидат політичних наук, доцент, м. Кам'янець-Подільський, Україна

e-mail: vasyk.kobylnyk82@gmail.com,

ORCID ID: 0000-0000-6927-4219

ЗАСТОСУВАННЯ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Визначено особливості вибору методології для дослідження державної політики. Обґрунтовано, що порівняльний аналіз може стати методом, який дозволить глибоко дослідити тему, відстежувати динамічні зміни та адаптуватися до них. Досліджено фактори, що впливають на формування політики. Визначено перелік обмежень та вимог для ефективного застосування порівняльного аналізу в контексті дослідження державної політики.

Ключові слова: *державна політика, порівняльний аналіз, методологія, політична система, політичне дослідження.*

Постановка проблеми. Політичні системи та державні політики постійно еволюціонують, реагуючи на нові виклики та можливості. Світ стає дедалі більш взаємопов'язаним, що приводить до поширення політичних ідей та практик між країнами. Використання цього методу дозволяє дослідникам вивчати, як ці транснаціональні процеси впливають на формування та реалізацію державної політики, що може допомогти дослідникам зрозуміти різні підходи до вирішення цих проблем та визначити найефективніші стратегії. Крім того, цей метод дозволяє дослідникам глибоко аналізувати складні політичні процеси, оцінювати ефективність різних підходів до державної політики, враховувати культурний, історичний та географічний контекст, стимулювати розвиток нових знань та теорій, а також сприяти покращенню процесу формування та реалізації державної політики. Завдяки порівняльному аналізу можна отримати ґрунтовне розуміння того, як формується та реалізується державна політика, та її впливу на суспільство, що є ключовим для розвитку більш ефективної системи управління та прийняття рішень на державному рівні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Габріель Алмонд та Гейворд Пауелл вважають, що порівняльний метод використовується політичними на-

уками подібно до того, як експеримент використовується точними науками [12]. Характеризуючи еволюцію порівняльних досліджень, Девід Аптер виділяв три етапи: інституціоналізм, девелопменталізм і неоінституціоналізм [13]. На початку 30-х рр. ХХ ст. розпочалося формування нових шкіл, зокрема під керівництвом Чарльза Мерріама, що також відбилося на масштабах використання порівняльного методу в політологічних дослідженнях [14]. Дж. Сарторі [9] активно використовував порівняльний аналіз у дослідженні політичних процесів та структур держав. Л. Пал [15] також звертається до порівняльного аналізу в своїх дослідженнях державної політики, популяризуючи його в цій сфері. В. Андріяш [1] у своїх роботах розглядає державну політику як реакцію держави на актуальні проблеми суспільства, що може стати актуальною базою для порівняльної оцінки її ефективності.

Формулювання цілей. Метою статті є оцінити потенціал застосування порівняльного аналізу для дослідження сучасних державних політик. Для виконання поставленої мети необхідне виконання ряду завдань: проаналізувати теоретичні основи та методологію порівняльного аналізу як методу дослідження політики; дослідити виклики та можливості використання порівняльного аналізу в дослідженнях державної політики.

Виклад основного матеріалу. Вивчення політичних та державно-правових питань потребує чіткого окреслення його сфери, теми, цілей, а також інструментів, принципів, термінологічного апарату та методів дослідження. Методологія наукового пізнання становить фундамент для проведення наукових досліджень. Грамотний вибір методів, методик та інструментів наукового дослідження, поєднання методів різних рівнів та наукових дисциплін, а також їх удосконалення є ключовою умовою для подальшого розвитку наукової бази, що своєю чергою, сприяє підвищенню результативності практичної діяльності людини [10].

Якість та правдивість дослідження залежать від наявності та рівня розвитку його методологічної бази. Без неї дослідження стає марним, призводячи до непередбачуваних наслідків, або ж узагалі – суперечить поставленим цілям. Через складність, багатогранність та структурованість державної політики та безпеки, методологія, що використовується для їх вивчення, також є складною та багатогранною. Вона охоплює:

- проблеми структури політичного наукового знання загалом, а також його теорій та концепцій;
- тенденції виникнення, функціонування та зміни наукового знання, а також його класифікації, типології тощо;
- структуру та склад діяльнісного, системного, функціонального та інших наукових методів, що застосовуються;

– формалізовані методики та процедури їх конкретного використання [11].

Дослідження сучасної державної політики потребує ретельного вибору методів, адже ця сфера охоплює широкий спектр тем, постійно змінюється та має обмежений доступ до даних. Дослідники повинні обирати методи, які дозволяють їм глибоко дослідити тему, відстежувати динамічні зміни та адаптуватися до них, шукати творчі способи збору даних, зберігати об'єктивність та неупередженість, а також обирати методи, які відповідають дослідницьким питанням та доступним даним. Важливо чітко визначити дослідницькі питання, ознайомитися з методами та їх обмеженнями, використовувати комбінацію методів для більш повного розуміння теми та бути прозорими щодо методів дослідження та обмежень дослідження.

Перш за все необхідно визначити трактування термінів «державна політика» та «порівняльний аналіз», якими ми будемо керуватися в ході дослідження. Державна політика – це свідоме та організоване втручання державних органів влади у суспільні процеси з метою вирішення актуальних проблем, досягнення загальнодержавних цілей та розвитку окремих сфер суспільства. Як стверджує Л. Пал, державна політика являє собою напрям дій, обраний державними органами для вирішення певної або сукупності взаємопов'язаних проблем [8].

Державну політику можна окреслити як стратегію дій (чи бездіяльність), яку обирає державна влада для вирішення конкретної проблеми або комплексу взаємопов'язаних проблем. Отже, державна політика виступає як реакція держави на актуальні проблеми суспільства або окремих груп у ньому, таких як громадяни чи неурядові організації. Її мета – гармонізувати інтереси різних груп та знайти консенсус, необхідний для стабільності суспільства [1].

Порівняльний метод – це дослідницький інструмент, що полягає в співставленні двох або більше об'єктів з метою виявлення їх спільних та відмінних рис. На основі такого порівняння здійснюється їх подальша класифікація та типологізація. Наукове порівняння на сьогодні є одним з найпоширеніших методів дослідження, адже воно допомагає визначити кількісні та якісні характеристики предметів, явищ, класифікувати, систематизувати та оцінити зміст тих або інших процесів [3, с. 163]. Методологія в політології – це певна оптика, через яку дослідник дивиться на об'єкт дослідження та його організовує. Вона включає правила та критерії тлумачення фактів, а також плани дослідження, методи збору даних тощо. Важливу роль у цьому інструментарії відіграє порівняльний аналіз. Саме цей метод дослідження дозволяє поєднати широкий збір емпіричної інформації, її оцінку та відносно швидке формулювання певних узагальнень. Особливість порівняльного підходу полягає в зіставленні декількох політичних об'єктів, які мають спільні риси.

На основі цього порівняння робиться висновок про спільне або ж відмінне між досліджуваними явищами.

Порівняльний аналіз – це потужний інструмент для дослідження державної політики, адже він дозволяє виявляти подібності та відмінності між політиками, інституціями та системами різних країн чи регіонів. Це дає можливість зрозуміти фактори, що впливають на формування та реалізацію політики, а також її наслідки. Завдяки порівнянню можна зробити узагальнення про функціонування політичних систем та їх реакцію на схожі виклики, розробити теорії про формування та вплив політики на суспільство, оцінити ефективність різних політичних програм, дослідити тренди та зміни в політичній сфері з часом, а також провести кроскультурні порівняння політичних систем та практик. Порівняльний аналіз використовується для дослідження широкого кола питань, пов'язаних із державною політикою, включаючи економічну, соціальну, зовнішню, екологічну, медичну, освітню політику, а також політику кримінального правосуддя. Він ґрунтується на різноманітних даних: кількісних (статистика, опитування), якісних (інтерв'ю, фокус-групи), історичних та текстових (промови, законодавчі документи).

Американський дослідник Б. Пітерс пропонує класифікацію з п'яти типів порівняльних досліджень:

- порівняння однієї країни з іншими через аналіз політичних систем, інституцій та процесів однієї країни порівняно з іншими;
- аналіз подібних процесів та інститутів групи країн через вивчення спільних рис та відмінностей у політичному розвитку групи країн, що мають певні спільні характеристики;
- побудова порівняльних типологій і класифікацій, що включає розроблення категорій та схем для систематизації країн, груп країн, їх політичного устрою та систем на основі спільних ознак;
- збір та обробка даних із групи країн, об'єднаних за географічним принципом або схожістю шляхів розвитку, для перевірки гіпотез та виявлення закономірностей;
- статистичний аналіз усіх країн із метою виділення моделей взаємин у політичних системах [15].

Вдалою ілюстрацією інтеграції інституційного та процесуального підходів у порівняльних політологічних дослідженнях є робота Джованні Сарторі «Порівняльна конституційна інженерія: дослідження структур, мотивів та результатів» (1994). Здійснюючи порівняльний аналіз політичних структур різних держав, автор акцентує увагу на необхідності врахування мінливості політичних процесів, тобто динаміки подій. Він стверджує, що після пів століття

політичної стабільності ми спостерігаємо початок нового етапу або, радше, епохи стрімких змін [9, с. 189].

О. Долженков окреслив такі плюси застосування порівняльного аналізу при вивченні політичних явищ та процесів:

- упорядкування та узагальнення інформаційного масиву з різних країн;
- дослідження специфічних рис країн, які неможливо зрозуміти без ширшого контексту;
- широкі можливості для роботи з науковими класифікаціями;
- можливість верифікації гіпотез та отриманих знань;
- допомога в подоланні етноцентризму;
- об'єкти порівняльного дослідження в конкретній країні оцінюються на основі ідеальних уявлень, а відхилення від норми стимулюють подальше вивчення політичних феноменів;
- порівняльне дослідження дає змогу прогнозувати можливі результати політичних процесів [2].

Однак для досягнення зазначених переваг важливо дотримуватися низки вимог та правил застосування порівняльного методу до політичних явищ:

- формулювати лише ті питання, які можна застосувати до різних культур;
- вимірювати в порівняльному дослідженні одне й те саме поняття в різних культурах;
- обґрунтувати оптимальну тактику дослідження, тобто визначити основні інструменти, за допомогою яких буде отримано результат [6]. Така тактика порівняльного дослідження може базуватися на використанні методів: кількісних та якісних [5, с.35].

Важливо пам'ятати про обмеження порівняльного аналізу. Наприклад, порівняння політик з різних країн може бути ускладнено через культурні, мовні та політичні відмінності. Інтерпретація результатів порівняльних досліджень потребує обережності, адже вони можуть бути схильні до впливу упередженості дослідника та вибору даних. Незважаючи на ці обмеження, порівняльний аналіз залишається цінним інструментом для дослідження сучасної державної політики. Він допомагає дослідникам зрозуміти складні політичні питання, зробити узагальнення про функціонування політичних систем та розробити теорії про формування та вплив політики на суспільство.

Для досягнення більшої ефективності, інструментарій порівняльного аналізу рекомендується застосовувати до однорідних феноменів. Це можуть бути не лише об'єкти в межах однієї інституціоналізованої політичної системи, але й певні політичні структури з подібними рисами та динамікою розвитку, розташовані в різних політичних системах. Дослідник, який використовує порівняльний метод, не повинен обмежуватися описом відібраних об'єктів,

фіксацією подій чи їх хронологією, адже це призведе до отримання лише часткових відомостей. Правильне застосування порівняльного методу передбачає широке бачення та співвідношення досліджуваних явищ [2, с. 71].

Розглядаючи питання інституціональних політичних досліджень, не можна не згадати про неоднорідність методології інституціоналізму. Ця неоднорідність проявляється в поділі інституціональної парадигми на два основних напрями: «старий» та «новий» інституціоналізм. «Старий» інституціоналізм зосереджується на дослідженні формальних організаційних структур, таких як державні органи влади (парламент, уряд, суди, органи місцевого самоврядування), політичні партії та інші подібні організації. «Новий» інституціоналізм же вивчає неформальні аспекти політичного життя. До сфери його досліджень належать практики, культурні моделі, неформальні норми та правила, які визначають реальну взаємодію суб'єктів політики [7, с. 17].

За А. Лашко, аналіз державної політики в сучасному суспільстві стикається з п'ятьма ключовими викликами:

- виникнення нових, раніше не досліджених, сфер політичного впливу;
- розроблення та впровадження політики в умовах високої невизначеності;
- зростання ролі «різноманіття» у формуванні та реалізації державної політики;
- посилення взаємозв'язків між суспільством та політикою;
- підвищення важливості факторів довіри та ідентичності у процесі вироблення політики.

З огляду на ці виклики аналіз політики, який відповідає характеру сучасної демократії, має бути: інтерпретативним, здатним до глибокого розуміння та пояснення складних політичних процесів з урахуванням різних точок зору; практично орієнтованим, спрямованим на вирішення реальних проблем та надання рекомендацій для покращення політики; деліберативним, заснованим на відкритому та всебічному обговоренні політичних питань із залученням усіх зацікавлених сторін [4].

Висновки. Вивчення державної політики потребує чіткої методології, яка ґрунтується на знаннях про структуру політичного наукового знання, теорії та концепції, а також методи, що використовуються. Дослідник повинен обирати методи, які дозволяють глибоко дослідити тему, відстежувати динамічні зміни та адаптуватися до них, шукати творчі способи збору даних, зберігати об'єктивність та неупередженість. Порівняльний аналіз – це потужний інструмент для дослідження державної політики, який дозволяє виявляти подібності та відмінності між політиками, інституціями та системами різних країн

чи регіонів. Він дає можливість зрозуміти фактори, що впливають на формування та реалізацію політики, а також її наслідки.

Для досягнення успішних результатів порівняльного аналізу важливо дотримуватися таких вимог: визначити чіткий об'єкт дослідження та сформулювати дослідницькі питання; обґрунтувати вибір країн чи регіонів для порівняння; використовувати відповідні концепції та теорії; забезпечити порівнянність даних; врахувати контекстні фактори, які можуть впливати на результати порівняння; зробити обґрунтовані висновки та узагальнення.

Сучасний аналіз державної політики стикається з п'ятьма ключовими викликами: виникнення нових сфер політичного впливу, розроблення політики в умовах невизначеності, зростання ролі «різноманіття», посилення взаємозв'язків між суспільством та політикою, підвищення важливості факторів довіри та ідентичності. З огляду на ці виклики, аналіз політики має бути інтерпретативним, практично орієнтованим та деліберативним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андріяш В. І. Державна політика: концептуальні аспекти визначення. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. Вип. 9. URL: <https://goo.gl/3bafWp>.
2. Долженков О. О. Методологічні проблеми порівняльного аналізу політичних інститутів та процесів. *Політичне життя*. Вінниця, 2022. №2. С. 70–77.
3. Кобильник В. В. Проблемні аспекти застосування порівняльного методу дослідження політики. *Регіональні студії*. Ужгород, 2023. №33. С. 162–165.
4. Лашко А. О. Особливості аналізу державної політики в сучасних умовах. *Державне управління*. 2014. Вип. 4/27. С. 166–171.
5. Максимова О. М. Декомпозиція політичної системи як етап системного аналізу чинників політичної стабільності. *Вісник СевНТУ*. 2010. Вип. 112. С. 33–38.
6. Максимова О. М. Чинники нестабільності перехідних політичних систем: монографія. Севастополь : СевНТУ, 2013. 300 с.
7. Стойко О. М. Трансформація політичних інститутів у сучасних перехідних суспільствах : монографія. Київ : Логос, 2016. 416 с.
8. Пал Л. А. Аналіз державної політики / пер. з англ. І. Дзюби. Київ : Основи, 1999. 422 с.
9. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: дослідження структур, мотивів і результатів / пер. з англ. О. І. Мороз. Київ : Артек, 2001. 224 с.
10. Селіванов В. М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти. *Юридична Україна*. 2004. №5. С. 473.
11. Тихомиров Д. О. Наукові методологічні підходи під час дослідження державної політики у сфері безпеки. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №3. С. 230–234.

12. Almond G., Powell G. *Comparative Politics Today: A World View*. 3rd ed. Boston : Little, Brown and Company, 1984. 742 c.
13. Apter D. *Comparative Politics, Old and New*. In *A new handbook of political science*. New York : Oxford University Press, 1989. 374 c.
14. Merriam C. *New Aspects of Politics*. Chicago : University of Chicago Press, 1925. 253 c.
15. Peters B. G. *Comparative Politics. Theory and Methods*. New York : Palgrave. 1998. P. 10.

REFERENCES

1. Andriiash, V. I. (2013). Derzhavna polityka: kontseptualni aspekty vyznachennia. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, 9. URL: <https://goo.gl/3bafWp> [in Ukrainian].
2. Dolzhenkov, O. O. (2022). Metodolohichni problemy porivnialnoho analizu politychnykh instytutiv ta protsesiv. *Politychne zhyttia – Political life*, Vol. 2, 70–77 [in Ukrainian].
3. Kobylnyk, V. V. (2023). Problemni aspekty zastosuvannia porivnialnoho metodu doslidzhennia polityky. *Rehionalni studii – Regional studios*, Vol. 33, 162–165 [in Ukrainian].
4. Lashko, A. O. (2014). Osoblyvosti analizu derzhavnoi polityky v suchasnykh umovakh. *Derzhavne upravlinnia – Governance*, Vol. 427, 166–171 [in Ukrainian].
5. Maksymova, O. M. (2010). Dekompozytsiia politychnoi systemy yak etap systemnoho analizu chynnykiv politychnoi stabilnosti. *Visnyk SevNTU – Herald of SevNTU*, Vol. 112, 33–38 [in Ukrainian].
6. Maksymova, O. M. (2013). Chynnyky nestabilnosti perekhidnykh politychnykh system: monohrafiia. Sevastopol: SevNTU, [in Ukrainian].
7. Stoiko, O. M. (2016). Transformatsiia politychnykh instytutiv u suchasnykh perekhidnykh suspilstvakh: monohrafiia. Kyiv: Lohos [in Ukrainian].
8. Pal, L. A. (1999). Analiz derzhavnoi polityky. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
9. Sartori, G. (2001). Porivnialna konstytutsiina inzheneriia: doslidzhennia struktur, motyviv i rezultativ; per. z anh. O. I. Moroz. Kyiv: Artek [in Ukrainian].
10. Selivanov, V. M. (2004). Pravo i vlada suverennoi Ukrainy: metodolohichni aspekty. *Yurydychna Ukraina – Legal Ukraine*, Vol. 5, 473 [in Ukrainian].
11. Tikhomirov, D. O. (2020). Naukovi metodolohichni pidkhody pid chas doslidzhennia derzhavnoi polityky u sferi bezpeky. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i parvo – Entrepreneurship, economics and law*, Vol. 3, 230–234 [in Ukrainian].
12. Almond, G., Powell, G. (1984). *Comparative Politics Today: A World View*. 3rd ed. Boston: Little, Brown and Company.
13. Apter, D. (1998). *Comparative Politics, Old and New*. In *A new handbook of political science*. New York: Oxford University Press.

14. Merriam, C. (1925). *New Aspects of Politics*. Chicago: University of Chicago Press.
15. Peters, B. G. (1998). *Comparative Politics. Theory and Methods*. New York: Palgrave.

Kobylnyk Vasyl Volodymyrovych, PhD in Political Science, Associate Professor,
Kamianets-Podilskyi, Ukraine

APPLICATION OF COMPARATIVE ANALYSIS FOR THE STUDY OF MODERN PUBLIC POLICY

The article identifies the peculiarities of choosing a methodology for researching public policy. It is substantiated that comparative analysis can become a method that will allow to study a topic in depth, track dynamic changes and adapt to them. The factors influencing policy making are investigated. The list of limitations and requirements for the effective use of comparative analysis in the context of public policy research is determined.

Keywords: *public policy, comparative analysis, methodology, political system, political research.*

